

מבנה המסכת:

- א: הרכבי בתי הדין.
- ב: כ"ג ומלך לדין ולעדות ועוד.
- ג: דיני ממונות, פסולי עדות.
- ד-ה: דיני נפשות.
- ו-ז(ג): ד' מיתות ב"ד.
- ז(ד)-ט, יא: מחוייבי ד' מיתות ב"ד.
- י: שאין להם חלק לעוה"ב, עיר הנדחת.

מה נידון: בשלשה, בעשרים ושלשה, ובשבעים ואחד? ובאלו מקרים נחלקו התנאים במשנה?

- ג': דיני ממונות (הלאות וכדו'), גזילות וחבלות, נזק, חצי נזק (שור תם), כפל וד' וה' (בגניבה), אונס ומפתה (נערה בתולה), עיבור (קידוש) החדש, חליצה (ליבמה), מיאון (בטקנה שהשיאה אחר מות אביה), פדיון נטע רבעי ומע"ש שדמיהן אינן ידועין (כגון פירות שהקריבו), פדיון הקדש, ערכין המטלטלין (כגון שגובין ממנו מטלטלין עבור נדרו). [קרקעות ואדם - י']
- כ"ג: נפשות, רובע ונרבע, שור הנסקל (שהמית אדם).
- ע"א: שבת (שעבד ע"ז), נביא שקר, כ"ג (החייב מיתת ב"ד), מלחמת הרשות (כגון להרחיב גבול ישראל), הוספה על קדושת ירושלים או העזרות, העמדת סנהדרין קטנה לשבטים, עיר הנדחת.

מחלוקת תנאים:

- מוציא שם רע: ר"מ - ג', חכמים - כ"ג (שמה יגיע לדיני נפשות).
- מכות: ת"ק - ג', ר' ישמעאל - כ"ג.
- עיבור השנה: ר"מ - ג', רשב"ג - מתחילין בג', נושאים ונותנים בה', גומרים בז' (כנגד ברכת כהנים).
- סמיכת זקנים (על פר העלם דבר של ציבור וכן מינוי דיינים) ועגלה ערופה: ר"ש - ג', ר"י - ה'.

כמה דיינים צריך לסנהדרין קטנה וגדולה? מניין?

- סנהדרין קטנה: כ"ג דיינים, שנאמר בפרשת רוצח (במדבר לה) 'ושפטו העדה' 'והצילו העדה', ומפרשת המרגלים למדים ש'עדה' רומז ל'י'. על כך יש להוסיף כדי שיעור הכרעה לחובה - עוד ב'. ומשום שאין ב"ד שקול מוסיפין עוד א'.
- סנהדרין גדולה: ת"ק - ע"א, ר"י - ע'. נאמר 'אספה לי שבעים אישי', [ולת"ק - 'ונשאו אתד' משה על גביהן].

פרק ב - כהן גדול

משנה

האם כ"ג ומלך כשרים לעדות ולדין? פרט ונמק:

- כ"ג: נידון (נפשות - ע"א, ממונות - ג') ומעידין אותו; כשר לדון את הכל, ואינו מעיד על אחר לפי שאינו מכבודו, חוץ מלבן מלך בפני אביו (תוס' - או למלך ממלכי בית דוד שדנין אותו).
- מלך: ממלכי בית דוד - דן, ודנין ומעידין אותו. (יש אומרים - שהוא אינו מעיד לאחרים משום כבודו.)
- ממלכי ישראל - לא דנין אותו משום מעשה שהיה בעבדו של המלך ינאי שנהרגו כל החכמים בעקבותיו, ולכן גם לא דן (משום 'קשות עצמך ואח"כ קשות אחרים'). לא מעיד משום שאינו מכבודו, ולא מעידין אותו כי אין דנין אותו.

מה דין כ"ג ומלך במצות חליצה או יבום, ומדוע?

- כ"ג: את אשתו - אפשר ליבם (ע"י כהן הדיוט) או לחלוץ לה.
- את אשת אחיו - אסור לו ליבם כי הוא אסור לשאת אלמנה, אבל הוא יכול וצריך לחלוץ לה.
- מלך: אין חולצין או מייבמין את אשתו, לפי שהיא אסורה להנשא לאחרים משום כבודו של מלך.
- הוא לאשת אחיו: ת"ק - אסור לחלוץ או ליבם שאין זה מכבודו, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ר' יהודה - אינו חייב אבל רשאי לחלוץ או ליבם ואף זכור לטוב אם עושה כן, שמוותר לו למחול על כבודו לשם מצוה.
- [נשיאת אלמנתו של מלך (לא יבום ע"י אחיו): ת"ק - אסור משום כבודו, ר' יהודה - למלך החדש מותר לשאת את אלמנתו של המלך שמת, כמו שמצינו בדוד שנאמר 'ואתנה לך ... ואת נשי אדוניך...']

האם כ"ג או מלך יכולים ללוות מת לקבורה? נמק:

- כ"ג: אסור להטמא למת אפי' לשבעת הקרובים שכהן הדיוט מצווה להטמא להם (אב, אם, אח, אחות, בן, בת, אשה).
- ר' מאיר - אף אסור לו ללוות את המת שמא מתוך צער יסכן וייטמא, אך מותר לו להצטרף מעט ללויה אם נמנע מ'קשר עין' עם מלווי המת (הן נכסין מענינו והוא נגלה לרחוב שהיו בו קודם וכן הלאה עד יציאתן מן העיר לכיוון בית הקברות).
- ר' יהודה - אסור לו לצאת מן המקדש ללוות את המת לגמרי, שנאמר 'ומן המקדש לא יצא'.
- מלך: ת"ק - אסור לו לצאת מפתח ארמונו ללוות את המת, שאין זה מכבודו שיראוהו עצב. ר' יהודה - רשאי לצאת אחר המטה, כמו שמצינו בדוד שיצא אחר מיטת אבנר שנאמר 'והמלך דוד הולך אחר המטה'.

מהן ההלכות המיוחדות שנאמרו במלך, והגבלותיהם?

מצוות דאורייתא:

- א. נשים: ת"ק - י"ח לכל היותר (כפי שמצינו בדוד), ר' יהודה - אין הגבלה ובלבד שלא יהו מסירות אותו מדרך ה', ר"ש - כת"ק, וכמו כן אסור לו לישא אפי' אשה אחת אם יש חשש שתסירו מדרך ה'.
- ב. סוסים: לא ירבה לו אלא כדי צורכו (מרכבתו).
- ג. כסף וזהב: לא ירבה לו אלא כדי צורכו (ליתן אספניא).
- ד. ספר תורה: כותב לו ס"ת (יתר על מה שמצווה כל אדם לכתוב לעצמו ס"ת), ומוציאה עמו למלחמה ויושב עמה (מלך ממלכי בית דוד) בדין ומיסב לאכול כשהיא כנגדו, שנאמר 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו'.

הלכות נוספות:

- ה. מוציא למלחמת הרשות (להרחבת גבולות וכדו') ע"פ סנהדרין גדולה.
- ו. פורץ לעשות לו דרך ברשות השייכת לאחר (יש מפרשים - אפי' לצורך עצמו, רמב"ם - דוקא בשעת מלחמה), ודרך המלך אין שיעור לרוחבה.
- ז. נוטל אחר מלחמה חצי מהביזה לפי בחירתו.
- ח. משום כבודו: אין רוכבין על סוסו, אין יושבין על כסאו, אין משתמשים בשרביטו או בשאר כלי תשמישיו, אין לראותו בשעה שהוא מסתפר ולא כשהוא ערום או בבית המרחץ, משום שנאמר 'שום תשים עליך מלך' - שתהא אימתו עליך.

מיהם התנאים שנחלקו אם 'דרשין טעמא דקרא' הבא דוגמא למחלוקת הנ"ל, ודוגמא ליוצא מן הכלל מפרקנו?

- ר"ש - בדרך כלל דרשין טעמא דקרא, כלומר אנו דורשים טעם מצוות ואף מסיקין מכך מסקנות הלכתיות.
- ר' יהודה - (מותר לדרוש טעמי מצוות, אבל) אין להסיק מטעמן של מצוות מסקנות הלכתיות שאינן מפורשות בתורה שבכתב או שבע"פ.
- דוגמא: 'ולא תחבל בגד אלמנה' -
- ר"ש - טעם האיסור הוא מפני שכשהמלוה יחזיר לאלמנה כל יום את המשכון, הוא משיאה שם רע בשכנותיה (ייצא עליה לעז שהיא מזנה

עמו). משום טעם זה הסיק ר"ש שאין את האיסור הנ"ל אם האלמנה עשירה ואין צורך להשיב לה את העבוט (המשכון) בכל יום.
ר' יהודה - אולי זה טעם המצוה, אבל אין להסיק מכך חילוק הלכתי בין עניה לעשירה, והאיסור קיים אף באלמנה עניה.

יוצא מן הכלל בפרקנו: 'ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו' -

ר"ש - לבד היינו דורשים טעמא דקרא ומבינים שטעם האיסור הוא משום 'לא יסור לבבו'. אם כן יש לשאול, מדוע כתבה התורה את הטעם במפורש? **מכך הסיק ר"ש** שכוונת התורה להוסיף איסור, שמלבד האיסור להרבות נשים ('י"ח כת"ק), ישנו איסור נוסף (מן התורה) לשאת אפי' אשה אחת שמסירה את לבבו.

ר' יהודה - בד"כ לא דרשינן טעמא דקרא, אבל במקרה שלנו שהטעם מפורש בתורה דרשינן, ולכן איסור ריבוי נשים הוא רק בכאלה שמסירות את לבו, אבל בכשרות אין הגבלה.

פרק ג - זה בורר

משנה

א

9 כיצד בוחרין הצדדים את הרכב בית הדין בדניי ממנות זבל"א?

ר"מ - כל צד בוחר דיין אחד, ודיין שלישי הם בוחרים בהסכמה. (גמ' - הדיינים בוחרים בכפוף להסכמת הצדדים).
חכמים - כל צד בוחר דיין אחד, ושני הדיינים בוחרים בהסכמה ביניהם דיין שלישי.

א

10 האם יכול אחד הצדדים לפסול דיין שבחר הצד שני או עדים שהוא מביא לראיה?

דיין:

ר"מ - יכול כל צד להתנגד לדיין שבחר חברו לדון בעניינם (אם הוא אינו בקיא בדין תורה אלא שרגיל לדון דיני ממונות).

חכמים - אין יכול להתנגד אלא הביא ראיה שהוא פסול (או קרוב).

עד:

ר"מ - יכול כל צד (בצירוף עד נוסף) להעיד כנגד עד שהביא חברו שהוא פסול (וכגון שחברו אמר שיש לו ב' כיתי עדים להביא - 'צריך לברר').

חכמים - אין יכול לפסול (כיון שהוא נוגע בעדותו שהרי אין חברו צריך להביא ב' כיתי עדים - 'אין צריך לברר').

ב

11 המקבל על עצמו להתחייב בתנאים שמעיקר הדין אינו מחוייב בהן, האם יכול להתחרט? הבא את דוגמאות המשנה:

דוגמאות: א. קיבל על עצמו דיין או עד פסול (אבא, אביך, ג' רועי בקר), ב. אמר לחברו החייב לו שבועה 'דור לי בחיי ראשך' (במקום שבועה) -
א. קנו מידו - אין יכול לחזור בו.

לא קנו מידו:

ב. קודם גמר דין (או קבלת העדות או שבועה ביחיי ראשך) - יכול לחזור בו.

ג. לאחר גמר דין (או קבלת העדות או שנשבע ביחיי ראשך) - ר"מ - יכול לחזור. **חכמים** - אין יכול לחזור.

ג-ה

12 מיהם הפסולים לעדות ולדין, ומדוע?

א. הפסולים משום עברה:

מן התורה: העובר עבירה שחייב עליה מלקות, כרת או מיתת בית דין; וכן הגוזל ממון חברו (אע"פ שאינו לוקה).

מדברנן: א. משחק בקוביא (משום ש' א. אינו עוסק בשיבוש של עולם, ב. אסור משום גזל דרבנן), ב. מלוה בריבית (אפי' דרבנן), ג. מפריחי יונים (א. כמשחק בקוביא, ב. גוזל יונים משובך חברו - אסור מדברנן), ד. סוחרי שביעית (אפי' בזמן הזה ששביעית דרבנן). [ר"י (מפרש ואינו חולק על ת"ק) - הנ"ל פסולין רק כשאין להם אומנות אחרת].

ב. הפסולים משום קרבה (משנת ר"ע):

- ראשון בראשון: אב ובנו, ב' אחים.

- ראשון בשני: סב ונכדו, אחיין ואחי אביו או אחי אמו.

- שני בשני: בני דודים (אחד מההורים של כל אחד מהם אחים).

- שלישי בראשון (נכד ואחיו של הסב): רמב"ם - כשר, ר"ת - פסול.

- שלישי בשלישי או שלישי בשני - כשרים.

- בעל כאשתו ואשה כבעלה, ולכן פסולים: בעל אחותו, בעל אחות אביו, בעל אחות אמו, בעל אמו, חמיו, גיסו וחורגו (בן אשתו מבעל קודם).

קרוב ונתרחק (שלא היה קרוב אליו, לא בשעה ראית העדות ולא בשעת הגדת העדות):

ת"ק - כשר.

ר' יהודה - מותה בתו ויש לו בנים ממנה, חתנו והוא עדיין קרובים זה לזה ופסולים.

[הערה: קרובים פסולים להעיד זה לזה וכן פסולים להצטרף לעדות אחת על אדם אחר].

ג. **פסולים נוספים** - אוהב ושונא: **חכמים** - דוקא לדון, **ר' יהודה** - אף לעדות.

אוהב: כגון שושבינו (משמח החתן בז' ימי המשחה).

שונא: שלא דבר עמו ג' ימים מחמת שנאה.

ז-י

13 כיצד בודקין את העדים בדניי ממנות? וכיצד הכרעת הדין?

בדיקת העדים בדניי ממנות:

מכניסין את העדים לבית הדין ומאיימין עליהן ('סהדי שקרי אאוגריהו זילי' - איזבל קראה להם 'בני בלעיל'), ומוציאין אותם חוץ לב"ד ומשאירים רק את הגדול שבעדים ואומרים לו 'היאך אתה יודע שזה חייב לזה?'. אמר 'הוא אמר לי' או 'איש פלוני אמר לי' - לא אמר כלום (כיון שאין זו ראיה, כי מצוי שאדם יאמר על עצמו שהוא חייב לאחרים כדי שלא יחשבוהו עשיר והוא באמת אינו חייב), עד שיאמר 'בפנינו הודה שהוא חייב לי' (ונתכוון שנהיה עדים להודאתו). אח"כ מכניסין את השני ובודקים אותו כנ"ל.

הכרעת הדין:

- נמצאו דברי העדים מתאימים, נושאין ונותנין בטענות ובראיות הצדדים ומכריעין ע"פ הרוב.

- א' הדיינים שאמר שאינו יודע כיצד לפסוק (אפי' השנים האחרים מסכימים לדעה אחת) - מוסיפין ב' דיינין, וישאו ויתנו שוב ומכריעין ע"פ הרוב, כיון שאין פוסקין בדניי ממנות בפחות מג' דיינין.

- מכניסין את הצדדים והגדול שבדיינים מקריא את פסק הדין: 'איש פלוני זכאי, איש פלוני חייב'.

- אסור לדיין לפרסם את דעתו האישית (במקרה שהוא היה בדעת מיעוט שלא כפסק הדין), משום 'לא תלך רכיל בעמך' ומשום 'הולך רכיל מגלה סוד'.

ח

14 באלו מקרים בעל דין יכול לסתור פסק דין שניתן ע"י בית הדין?

סתירת הדין:

א. בעל דין יכול להביא ראיה בכל זמן כדי לסתור את פסק הדין.

ב. אם בית דין הגביל את הזמן להבאת ראיות לסתירת הדין (ל' יום):

ת"ק - סותר עד הזמן ולא יותר.

רשב"ג - סותר לעולם, כי יכול להיות שלא מצא ראיה אלא לאחר הזמן. (הלכה כרשב"ג)

ג. אמר 'אין לי עוד ראיות' ולאחר זמן רוצה לסתור הדין ע"פ ראיות חדשות:

ת"ק - אינו יכול, כיון שהודה שאין לו עוד ראיות. (הלכה כת"ק)

רשב"ג - יכול להביא ראיה, כיון שיכול להיות שחשב שאין לו עוד ראיה ולבסוף מצא.

ד. אמר 'אין לי עוד עדים או ראיה' ובעקבות שראה שהוא הולך להתחייב בדין ביקש משנים שיהיו עדי או הוציא ראיה מתוך בגדו (שניכר שאם היו אמיתיים יכול היה להביאם קודם) - לכו"ע אינו כלום.

פרק ד - אחד דיני ממונות

משנה

א	15 האם דרישה וחקירה נחוצה בדיני ממונות ואו נפשות? מן התורה - בית דין חייב לדרוש ולחקור את העדים הן בדיני ממונות והן בדיני נפשות, שנא' בדיני נפשות 'ודרשת וחקרת היטב' (עיר הנדחת), ונא' 'משפט אחד יהיה לכם' להקיש דיני ממונות לדיני נפשות. מדברנן - אין צורך בדרישה וחקירה בדיני ממונות, שלא לנעול דלת בפני לוויין.
א-ב	16 מהם ההבדלים בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני נפשות (בניגוד לדיני ממונות): א. צריך כ"ג דיינים. [ממונות - ג'] ב. פותחין לזכות (גמ') - אומרים לנאשם 'אי לא קטלת לא תדחלי' = אם לא הרגת אל תפחד) ולא לחובה. ג. אין מטין לחובה ע"פ אחד, אלא לפחות ע"פ שניים. ד. אין סותרין את הדין מזכות לחובה, אפי' אם נתברר שטעו. ה. תלמידים היושבים לפני הדיינים יכולים ללמד זכות אבל לא חובה. ו. דין שלמד זכות אין חוזר ומלמד חובה בשעת גמר דין יכול לחזור וללמד חובה. ז. אין לגמור הדין אלא ביום, אבל לא בלילה. ח. אין גומרין הדין לחובה בו ביום, אלא מלינים את הדין ליום שלאחריו. ט. מתחילין מן הצד (שמא יחששו הקטנים לחלוק על הגדול שבדיינים). [ממונות - מן הגדול] י. רק מיוחסין הראויין להשיא לכהונה כשרים לדון. [ממונות - אפי' גר וממזר]
ג-ד	17 כיצד סדר ישיבת הסנהדרין? - דייני הסנהדרין (קטנה או גדולה) ישבו כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין אלו את אלו וכן את בעלי הדין והעדים. סופרי הדיינים: ת"ק: ב' עומדין לפניהם וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין. ר' יהודה: סופר שלישי כותב גם את דברי המזכין וגם את דברי המחייבין. - ג' שורות של ת"ח יושבין לפניהם כל אחד במקומו הראוי לו. הוצרכו לסמוך דין מהתלמידים (כגון שא' הדיינים לא יודע כיצד לפסוק או שצריך להעדר מהדין או שמת), סומכין מן השורה הראשונה וכל התלמידים עוברים מקום אחד קדימה ומוסיפין עוד תלמיד מהקהל לשבת בסוף השורה השלישית.
ה	18 כיצד בודקין את העדים בדיני נפשות? בדיקת העדים בדיני נפשות: מכניסין אותן לבית הדין ומאיימין עליהן, ואומרים להם 'שמא תאמרו מאומד (השערה), משמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן או שמא אי אתם יודעין שסופינו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה? וכו'... ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת? כבר נאמר 'והוא עד או ראה עד או ידע אם לא יגיד וגו'' (מכאן שיש מצוה וחובה להעיד). ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה, כבר נאמר 'באבוד רשעים כנה'.
ה	19 מדוע נאמר לאחר שקין הרג את הבל 'דמי אחיך צועקים אלי...' בלשון רבים? א. ללמד שההורג אדם נענש, לא רק על דמו של ההורג, אלא גם על דם זרעו שהיה עתיד לצאת ממנו עד סוף העולם. ב. בגלל שדמו של הבל היה מושלך על העצים ועל האבנים שניסה קין להורגו באמצעותם.
ה	20 מדוע ברא הקב"ה את האדם יחיד? א. ללמדנו שכל המאבד נפש אחד מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא. ב. מפני שלום הבריות, שלא יאמר אדם לחבירו 'אבא שלי גדול מאביך', שהרי כולם צאצאיו של אדם הראשון. ג. שלא יהו המינין אומרים הרבה רשויות בשמים וכל אחד ברא את האדם שלו. ד. להגיד גדולתו של הקב"ה, שבניגוד לאדם שטובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה, ממ"ה הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואעפ"כ אין אחד מהן דומה לחבירו. ה. שכל אחד יאמר לעצמו 'בשבילי נברא העולם' ועלי להיזהר מלחטוא שלא אאבד את עולמי.
פרק ה - היו בודקין	
א-ב	21 מהן הבדיקות והחקירות שבדקין בהם עדי נפשות? מה הדין אם נמצאה חוסר התאמה בעדותם? דרישות וחקירות: ת"ק - ז' חקירות (לאפשר הזמה): א. שבע (של היובל), ב. שנה (של השמיטה), ג. חודש, ד. יום בחודש, ה. יום בשבוע, ו. שעה ביום, ז. מקום. ר' יוסי - ג' חקירות: א. יום בשבוע, ב. שעה ביום, ג. מקום. וכן שואלים אותם: א. מכירין אתם את הנאשם? ב. התריתם בו? [עובד ע"ז: ג. את מי עבד? ד. כיצד עבד?] בדיקות: המרבה בבדיקות (שאלות צדדיות) משובח, כגון בן זכאי (ריב"ז) ששאל על (עובי ואורך) עוקצי תאנים שהיו בקרבת המעשה. עד האומר 'איני יודע': חקירות: אפי' אי - עדותן בטלה. בדיקות: אפי' בי - עדותן קיימת. הכחישו זה את זה - בין בחקירות בין בבדיקות, עדותן בטלה.
ג	22 עדי נפשות שהעידו על תאריכים שונים בחודש או שעות שונות ביום, אימתי עדותן בטלה ומתי לא, ומדוע? הכחשה בתאריך בחודש: העידו בהפרש של יום (כגון בי' וג', אבל שניהם מסכימים על אותו היום בשבוע) - עדותן קיימת (דוקא עד אמצע החודש ולא יותר), שהמאחר כנראה לא יודע שעיברו את החודש שעבר. אבל בהפרש של יומיים (כגון ג' וה') - עדותן בטלה (שאינן הסבר לטעות שלהם). הכחשה בשעה ביום: העידו בהפרש של שעה (ב' וג') - עדותן קיימת, שאדם טועה בהערכת השעה בפרק זמן כזה (כשאין לכל אחד שעון מדויק כמו בימינו). העידו בהפרש של שעותיים: קודם חצות (ג' וה'): ת"ק - עדותן בטלה, ר' יהודה - עדותן קיימת. אמר אי' קודם חצות ואי' אחר חצות (ה' וז') - עדותן בטלה, שאין בני אדם טועין בכך כיון שבשעה ה' חמה במזרח ובשעה ז' חמה במערב.
ד	23 כיצד פותחין בזכות בדיני נפשות? אחר חקירת העדים פותחין הדיינים בזכות (גמ' - אומרים לנאשם 'אי לא קטלת לא תדחלי' = אם לא הרגת אל תפחד). עז - אין יכול ללמד אפי' זכות. תלמיד - יכול ללמד זכות אבל לא חובה, ואף מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהן ולא היה יורד כל אותו היום (אפי' אין ממש בדבריו). אפי' הנאשם - רשאי ללמד על עצמו זכות, ובלבד שיש ממש בדבריו.
ה	24 מהו תהליך הכרעה לחובה בדיני נפשות? לא מצאו לו זכות, דוחים את דינו למחר. הדיינים מהלכים זוגות זוגות (כדי לעיין בדינו) וממעטין במאכל ולא שותין יין כל אותו היום ונושאים ונותנים כל הלילה. למחרת משכימין ובאין לב"ד (וממשיכים במשא ומתן), המזכה אומר 'אני מזכה (אתמול)', ומזכה אני במקומי (עדיין)', והמחייב (אם לא שינה

דעתו לזכות) אומר 'אני מחייב, ומחייב אני במקומי'.

המלמד חובה יכול ללמד זכות, אבל ההיפך לא.

טעו או שאין זוכרין את דעתם מאתמול, סופרי הדיינים מזכירין להם.

עומדים למנין, והולכים אחר רוב אפי' של א' לזכות, ורוב של לפחות ב' לחובה.

היו שקולים כגון שא' אומר 'איני יודע' או במקרה של רוב של א' לחובה, מוסיפין דיינין עד שתהיה הכרעה של לפחות א' לזכות או ב' לחובה. מוסיפין דיינין שנים שנים, עד שבעים ואחד.

אם לאחר שהוסיפו והגיעו למספר המקסימלי, עדיין הם שקולים או שיש רוב של א' לחובה, ממשיכים ודינין עד שיראה א' מהמחייבין את דברי המזכיר ויפטרנהו (או ההיפך). [גמ' - אם אין הכרעה, פוטרין אותו מספק.]

פרק ו - נגמר הדין

משנה

א-ט

25 מהותהליך ביצוע גזר דין סקילה?

לאחר גמר הדין מוציאים את הנאשם (באותו היום, שלא לענות את דינו) לבית הסקילה שהיה חוץ לבית דין (שנא' 'הוצא את המקלל'), וכרוז יוצא לפניו ואומר 'איש פלוני יוצא לסקל על שעבר עבירה פלונית, ופלוני ופלוני עדיו, כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו', כדי לאפשר הזמה אם העדים זוממים.

בזמן יציאתו, אדם עומד על פתח ב"ד, כדי שאם יבוא מישהו הרוצה ללמד זכות על הנאשם, יוכל לסמן למלווים את הנאשם לבית הסקילה, ע"י סודרין שהיו בידו כדי להחזירם לבית הדין.

[אף בשעה זו, יכולים כולם ללמד עליו זכות, אפי' הוא עצמו, ובלבד שיש ממש בדבריו (בודקים זאת ע"י ב' ת"ח שמלווים אותו). (פעם

ראשונה ושניה, מחזירין אותו לבית הדין, אפילו אם אין ממש בדבריו, שמא מתוך פחד נסתתמו טענותיו).]

ברחוק י' אמות מבית הסקילה (שלא תיטרף דעתו עליו) אומרים לו 'התודה, שכן דרך המומתין מתודין, שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא שכן מצוינו בעין שהתודה ונתכפר לו'. אם אינו יודע להתודות, אומרים לו, אמור 'יתהא מיתתי כפרה על כל עונותי'. [ר' יהודה - אם יודע בעצמו שלא חטא, אומר 'יתהא מיתתי כפרה... חוץ מעון זה'. (לדעת חכמים - משתקין אותו אם אומר כך).]

ברחוק ד' אמות מבית הסקילה מפשיטין אותו מבגדיו ומכסין אותו מלפניו משום צניעות.

לאחר מכן מעלים אותו לבית הסקילה שהיה בגובה ב' קומות אדם (ו' אמות), וא' העדים דוחפו ומפילו למטה. אם לא מת, העד השני נוטל

אבן (בגודל משא ב' בני אדם) וזורקה על לבו. אם עדיין לא מת, כל ישראל הנמצאים שם סוקלים אותו באבנים.

ד

26 אלו מן הנסקלין - נתלין לאחר סקילתם, ומניין כיצד דרך תלייתן?

ר' אליעזר - כל הנסקלין נתלין.

חכמים - רק המגדף והעובד ע"ז נתלין.

דרך תליית גופת הנסקל:

ת"ק - משקיעין קורה בארץ ועץ יוצא ממנה בראשה, ותולין אותו בב' ידיו זו ע"ג זו.

ר' יוסי - מטין קורה על כותל ותולין אותו כדרך שטבחין תולין בהמה שחווה.

תולין אותו קצת לפני השקיעה ומיד לאחר מכן מורידין אותו, כדי שלא לעבור על איסור 'לא תלין נבלתו על העץ, כי קבור תקברנו ביום ההוא, כי קללת אלהים תלוי'.

א-ג

27 אלו הבדלים קיימים בין סקילת איש לאשה? פרט הדעות השונות!

א. חכמים - איש נסקל ערום, אבל לא אשה.

ר' יהודה - גם אשה נסקלת ערומה.

ב. חכמים - איש נתלה לאחר סקילתו, אבל לא אשה.

ר' אליעזר - גם אשה נתלית לאחר סקילתה.

ד

28 באיזה מקרה הוציאו להורג לא לפי הכללים, משום הוראת שעה? מהם הדברים שעשו שלא כפי עיקר הדין?

שמעון בן שטח תלה פ' נשים מכשפות באשקלון ביום א':

א. תלה נשים הנסקלות, אע"פ שבדרך כלל אשה לא נתלית (לדעת חכמים).

ב. דן למיתה יותר מאיש א' באותו היום באותו ב"ד.

ה-ד

29 מה פירוש הפסוק 'כי קללת אלקים תלוי'?

א. יש איסור להלין את הנסקל שתלו אותו, על העץ, שלא יאמרו העוברים במקום, זהו האדם שגידף שם ה' ונמצא שם שמים מתחלל.

ב. קללת מלשון קלות, שבשעה שהורגים אדם על עברה, כביכול אומרת השכינה קל (=כבד, בלשון 'סגי נהור') עלי ראשי וזרועי. (ר' מאיר)

ה

30 האם מותר לדחות קבורת אדם שמת, ליום אחר?

המלין את מתו עובר בלא תעשה שנא' 'לא תלין את נבלתו', אא"כ מלין אותו לכבודו כגון להביא לו ארון קבורה או תכריכין.

ה-ו

31 מה עושים עם גופת הנסקל אחר תלייתו והורדתו מהעץ?

קוברים אותו בבתי קברות מיוחד של הרוגי בית דין. (היו שניים: א. לנהרגין ולנחנקין (קלים), ב. לנסקלין ולנשרפין (חמורים)).

לאחר עיכול הבשר (י"ב חודש) שכבר נתכפר לו, מלקטין את עצמותיו וקוברים אותן בקברי אבותיו.

משנה

פרק ז - ארבעה מיתות

ב

32 כיצד צריך להוציא להורג את המחייב שריפה? מניין?

ת"ק - משקיעין את החייב, בזבל עד ארכובותיו (ברכיו) וכורכין סודר (בד) קשה בתוך רך על צוארו (והעדים) מושכין לצדדים כדי שיפתח את פיו, ויוצקין פתילה (עופרת) רותחת לתוך פיו עד ששנרפין בני מעיו והוא מת. (ר' יהודה - פותחין את פיו בצבת, שמא יחנק ע"י הסודר וימות מיתת חנק קודם שישרף).

[למדים שיש לשורפו 'שריפת נשמה' בלבד: או משריפת נדב ואביהו, או משריפת עדת קורח].

ר' אליעזר בן צדוק - העיד על בת כהן שזינתה ששרפה באש ממש ('שריפת גוף'), אבל זה היה בבית דין של צדוקין שכופרים בתורה שבעל פה ומפרשים את התורה שכתב כפשוטה.

א

33 כיצד צריך להוציא להורג את המחייב מיתת הַכָּהּ (סייף)?

ת"ק - מתיזין את ראשו של החייב בסייף (כדרך שמלכות רומי עושה).

ר' יהודה - מניחין את ראשו על הסדן (גזע עץ) וקוצצין ראשו בקופץ (סכין גדולה).

א

34 כיצד צריך להוציא להורג את המחייב מיתת חנק?

משקיעין את החייב בזבל עד ארכובותיו (ברכיו) ונחנקין אותו בצוארו באמצעות סודר (בד) קשה בתוך רך עד שמת.

ד

35 מיהם המחייבים מיתת סקילה (וז)?

ערייות (6): א. הבא על - א. אמו, ב. אשת אביו, ג. כלתו, ד. נערה המאורסה, ה. משכב זכור, ו. משכב בהמה.

ע"ז וחוקות הגויים (8): ז. מגדף, ח. עובד ע"ז, ט. נותן מזרעו למולך, י. בעל אוב, יא. ידעוני, יב. מסית (את היחיד), יג. מדיח (עיר הנדחת)

[ר"ש (ט, טב בקהת) - בחנק], יד. מכשף.

ד	36	האם יכול אדם להתחייב כמה חיובים על מעשה עבירה אחד? הבא את דוגמאות המשנה, ופרט הדעות השונות! באיסורי מיתות ב"ד: מזיד - לא ניתן לחייב יותר ממיתה אחת, לכן ממיתין אותו במיתה החמורה ביותר שנתחייב בה (ט, ד). שוגג (במצוות ל"ת שזדון ללא התראה בכרת) - חייב קרבן חטאת על כל עבירה ועבירה. דוגמאות: - הבא על אמו שהיא גם אשת אביו: ת"ק - חייב ב' חטאות, ר' יהודה - חייב רק משום איסור אמו (גזירת הכתוב). - הבא על אשת אביו (שאינה אמו) בעודה נשואה לאביו: חייב ב' חטאות (אשת אב, אשת איש). - הבא על כלתו בעודה נשואה לבנו: חייב ב' חטאות (כלתו, אשת איש).
ד	37	איסורי עריות בעקבות נישואין, שבטלו הנישואין וע"י מיתה או גירושין, האם חזרו להתירן? איסורי עריות משום נישואין , אסורין בין אם נישאו או רק נתארסו (קידושין בקנין), ואין איסורן בטל לעולם אפילו בטלו הנישואין (או האירוסין) ע"י מות א' מבני הזוג או גירושין. כגון: א. אשת אביו, ב. כלתו, ג. אשת אחיו (חוץ ממקרה של מצות יבום), ד. אשת אחי אביו, ה. בת (או נכדת) אשתו, ו. חמותו (או אם חמותו ואם חמיו). (רמב"ם איסורי ביאה פר' ב') יוצאין מן הכלל: א. איסור אשת איש - לאחר מיתת הבעל או גירושין, מותרת להנשא לישראל אבל לא לכהן. ב. איסור אשת אח - אח שמת בלא זרע, אחיו (מאב) מצוה לחלוץ או לייבם את אשת אחיו. ג. איסור אחות אשה - אסור לשאת ב' אחיות (כרחל ולאה), אפילו גרש את הראשונה קודם נישואי השניה. אבל אם מתה זו שנשאה ראשונה, מותר לו לשאת את אחותה.
ד	38	מדוע סוקלין גם את הבהמה במקרה של משכב בהמה? במה חטאה? א. כיון שבאה תקלה לאדם על ידה, גזרה התורה שתיהרג (שלא יכשל בה אחר). ב. משום קלונו של החוטא שהתורה חסה על כבודו, שלא תהא הולכת בשוק ויאמרו 'זו היא שנסקל פלוני בגללה'. [בגמ' (סנהדרין נה.) מופיע ספק אם הורגים את הבהמה כשיש רק את א' הטעמים, כגון: - גוי השוכב עם בהמה (יש תקלה, אין קלון); - ישראל השוכב עם בהמה בשוגג (אין תקלה, יש קלון).]
ה	39	מיהו 'מגדף' ומה דינו? מהו הקושי שעומד בפני ב"ד לדון אותו, וכיצד מתמודדים עם קושי זה? מגדף הוא המבדך (בלשון 'סגי נהור') את השם, והוא חייב סקילה רק אם קילל בשם המפורש. הקושי לדון: עדים חייבים להעיד במדויק מה עשה החוטא כדי שב"ד יעניש אותו, אבל במגדף אם הם יחזרו על מה שהוא אמר, הרי שיש בדבר חילול השם. רבי יהושע בן קרחה - לפיכך, במהלך כל הדיון וחקירת העדים וכו', מכנים את שם השם בשם 'יוסי' (שם בן ד' אותיות כמו שמו של הקב"ה, ובגימטריה שווה לשם 'יא-להים' = 86), ורק לקראת גמר דינו של הנאשם, מוציאים כל אדם חוץ לבית הדין, חוץ מהדיינים והעדים והנאשם עצמו, והגדול שבעדים אומר במפורש מה שהוא שמע, ושאר העדים אומרים 'אף אני כמוהו', והדיינים עומדין על רגליהן וקורעין קרע בבגדיהם (העדים פטורים כי הם כבר קרעו בשעת העבירה עצמה), וע"פ עדותם המפורשת גומרין את דינו לסקילה.
ו	40	באלו אופנים מתחייב העובד ע"ז סקילה, ובאלו לא? חייב סקילה: - העובד ע"ז כדרך עבודתה, אפי' היא דרך בזיון, כגון הפוער לבעל פעור או הזורק אבן למרקוליס. - העובד ע"ז בא' מד' עבודות, אפי' אין זו דרך עבודתה: א. זובח (קרבן), ב. מקטר (קטורת), ג. מנסך (יין, דם), ד. משתחוה. - המקבל על עצמו בפיו ע"ז לאלוה. עובר על ל"ת אבל פטור מסקילה: 'ולא תעבדם': מגפף (מחבק), מנשק, מכבד (מטאטא לפניו), מרבץ (מזלף מים לפניו לניקיון), מרחץ, סך (בשמן), מלביש, מנעיל. 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו': נודר או מקיים (נשבע או מקבל נדר שאחר הדירו) בשם ע"ז.
ז	41	מהם התנאים לחיוב הנותן מזרעו למולך, בסקילה? א. מסירה למולך - שימסור האב את בנו לכומר של המולך. ב. העברה באש - שיעבירו את הבן דרך האש בלי שישפרוהו (רש"י - הכומר מעביר, רמב"ם - האב מעביר).
ז	42	מהו בעל אוב וידעוני? מה דינם, ומה דין הנשאל בהם? בעל אוב - מניח גולגולת של מת תחת בית השחי, ומגיד עתידות באמצעותה. ידעוני - מניח עצם של בע"ח שנקרא ידוע, והוא מגיד עתידות מאליו. הם עצם חייבים סקילה, והנשאל בהם עובר על איסור לאו.
ח	43	מה דין העושה מלאכה בשבת? העושה א' מל"ט מלאכות בשבת - חייב: מזיד והתראה - סקילה; מזיד ללא התראה - כרת; שוגג - חטאת. יוצאין מן הכלל: - היוצא מחוץ לתחום - 2,000 אמה חוץ לעיר (לדעת ר"ע שאיסור תחומין מן התורה, אבל חכמים חולקים וסוברים שאינו אסור אלא מדרבנן). - מחמר אחר בהמתו (מאירי).
ח	44	מה דין המקלל אביו ואמו? המקלל אביו או אמו (אפילו לאחר מותם) חייב סקילה: ת"ק - דוקא אם קיללם בשם המפורש. ר' מאיר - אפילו אם קיללם בא' מהכינויים של ה' (רחום, חנון וכיו"ב).
ט	45	מהם התנאים לחיוב סקילה לבא על נערה המאורסה? מה הדין כשהתנאים הנ"ל אינם מתקיימים? פרט! הבא על נערה המאורסה חייב סקילה, דוקא כשהיא: א. נערה (לא בוגרת), ב. בתולה (לא בעולה), ג. מאורסה (לא נשואה), ד. בבית אביה (לא שמסרה האב לשלוחי הבעל). קטנה: היא ודאי פטורה כיון שאינה בת-עונשין. הבא עליה: חכמים - סקילה, ר"מ - אינו נסקל: ר' יונתן - חייב חנק, ר' יאשיה - פטור לגמרי (סנהדרין סו.). בעולה או נשואה או שמסרה אביה לשלוחי הבעל: היא והבא עליה בחנק.
י	46	מיהם מסית ומדיח שדינם בסקילה? מסית - המנסה להסית יחיד (או יחידים) לעבוד ע"ז (בין אם הם הוסתו או לא), כגון שאמר להם יש יראה (אלהות) שזו דרך עבודתה ('כך

אוכלת כך שותה' ומטיבה ומריעה.

מדיח - המנסה להדיח רבים (רוב עיר) לעבוד ע"י (בין הודחו ובין שלא הודחו).

דרכי הסתה והזחה: האומר (לאחרים במטרה לשכנעם) 'אעבוד (ע"י פלונית) 'אלך ואעבוד' 'נלך ונעבוד', 'אזבח' 'אלך ואזבח' 'נלך ונזבח', 'אקטיר' 'אלך ואקטיר' 'נלך ונקטיר', 'אנסך' 'אלך ואנסך' 'נלך וננסך', 'אשתחווה' 'אלך ואשתחווה' 'נלך ונשתחווה'.

47 אלו דינים מיוחדים קיימים במסית ומדיח שלא מצינו בשאר עבירות?

הכמת עדים וללא התראה: כל חייבי עונשין צריך עדים והתראה (ההתראה לא חייבת להיות דוקא מפי העדים), וצריך שהחוטא ידע שעדים רואים אותו. אבל במסית ומדיח משום חומרת עבירתם, אם קיים חשש שאם הם יראו עדים הם יחששו מלהסית בפניהם, אבל ימשיכו בנסיונות ההסתה שלהם שלא בפני עדים, מחביאים להם עדים ומדברנים אותם לחזור על מעשה ההסתה, ואם שוב הם הסיתו בפניהם, הרי שהם נהרגים ע"פ העדים המוכמנים אפי' ללא התראה.

48 איזה מכסף חייב סקילה? האם יש ממש במכשפים וכיו"ב?

מכשף העושה מעשה אמיתי (כגון מלקט קישואין ע"י דבר כישוף שמוציא מפיו) - חייב. **האוחז את העיניים** (נראה כאילו העיניו בדיבורו, אבל במציאות לא השתנה דבר) - פטור.

האם יש בהם ממש?

רמב"ם (הל' ע"י יא, טז):

"ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים, להימשך בהבלים אלו, ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן, שנאמר 'כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל', ונאמר 'כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוונותם ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו'". כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזכירה על כל אלו ההבלים 'תמים תהיה עם ה' אלהיך'".

רמב"ן (עה"ת דברים יח, ט) - "ורבים יתחסדו בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל... ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים".

הגר"א (יו"ד סי' קע"ט ס"ק י"ג) - "כל הבאים אחריו חלקו עליו (על הרמב"ם) שהרי הרבה לחשים נאמרו בגמרא, והוא נמשך אחר הפלוסופים ולכן כ' שכשפים ושמות ולחשים ושדים וקמיעות הכל הוא שקר, אבל כבר הכו אותן על קדקדו שהרי מצינו הרבה מעשיות בגמ' ע"פ שמות וכשפים..."

פרק ח - בן סורר ומורה

משנה

49 אימתי יכולים בן או בת להיות נידונים כבן סורר ומורה להתחייב סקילה?

בן - יכול להיות נידון כבן סורר ומורה משיבא סימני בגרות (ב' שערות) לאחר גיל י"ג שנה ויום א', עד שירבה שערות זקן התחתון או עד ג' חודשים, המוקדם מבין שניהם.

בת - אינה נידונה כבן סורר ומורה, שנא' 'כי יהיה לאיש בן...'.

50 מה צריך לעשות בן סורר ומורה כדי להתחייב סקילה?

כדי לחייב בן סורר ומורה סקילה, צריך שהוא (1) יגנוב ממון אביו (שמצוי לו תדיר, אבל לא משל אחרים) [ר' יוסי בר' ר' יהודה - צריך לגנוב ממון השייך לאביו ולאמו] (2) ויקנה בשר (במשקל לפחות: ת"ק - טרטימר = 50 דינר, ר' יוסי - 100 דינר) ויין (בשיעור לפחות: ת"ק - חצי לוג יין האיטלקי, ר' יוסי - לוג) [דוקא בשר ויין, שנא' 'זולל וסובא'] (3) ויאכלם (בפעם אחת) ברשות אחרים (שאין אימת אביו עליו, אבל לא ברשות אביו), (4) שלא בסעודת מצוה (כגון: חתונה, ברית מילה, עיבור החודש, מעשר שני בירושלים, נישום אבלים) ולא אכילת איסור (כגון: נבלות, טרפות, שקצים ורמשים, תענית ציבור).

51 מהם התנאים הנדרשים לחיוב בן סורר ומורה סקילה?

א. אביו ואמו צריכים לרצות להביאו לבית דין ולדונו כבן סורר ומורה.

ב. ר' יהודה - צריך שאמו תהיה ראויה לאביו, שתהיה שווה לו בקול ובמראה.

ג. אם א' מההורים (ק"ו שניהם): גידם (קטוע יד), חיגר (קטוע רגל), אילם, סומא או חרש - אין נידון כבן סורר ומורה (מדרשת הפסוק:

שנאמר 'ותפש בו אביו ואמו והוציאו אותו... ואמרו בננו זה איננו שומע בקולנו...').

[לאור ריבוי התנאים הנ"ל, מובאת דעה בגמ' (סנהדרין עא.) - שבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות].

52 מהו סדר הדין של בן סורר ומורה?

עשה כנ"ל (גנב מאביו וקנה בשר ויין ואכלם כדלעיל) - הוריו מתרין בו בפני ב' עדים שאם ימשיך במנהגו, הם יביאוהו בפני בית דין.

חזר שנית על מעשיו - מביאין אותו לב"ד של ג' והם מלקין אותו ע"פ עדים שחזר על מעשיו שהתרו בו, שנא' 'ויסרו אותו'.

חזר שלישי על מעשיו - הוריו מביאין אותו לב"ד של כ"ג, שג' מהם הם הדיינים הראשונים (שנא' 'בננו זה' - שלקה בפניהם), וסוקלין אותו ע"פ עדים.

לא נגמר דינו עד שבגר (שעברו ג' החודשים או הקיף זקן התחתון, כגון שברח) - פטור.

נגמר דינו קודם לכן וברח - חייב סקילה בכל זמן שיתפש.

53 מדוע סוקלין בן סורר ומורה, על מעשה גניבה וזלילה בלבד? הבא דוגמא דומה לדין בן סורר ומורה!

בן סורר ומורה נדון על שם סופו - שבמנהגו לגנוב ממון אביו לבסוף הוא גומר את ממנום והולך ומלסטם את הבריות על הדרכים ואף הורגם לצורך כך, כדי שיהיה לו כסף לזלילתו, לפיכך אמרה התורה, מוטב ימות זכאי (קודם שירצח) ואל ימות חייב.

[רשעים: מיתה, שינה או פיזור - הנאה להן ולעולם, כינוס ושקט - רע להן ולעולם (ההיפך לצדיקים)].

דין דומה לבן סורר ומורה:

גנב הבא במחתרת, כיון שהוא בה גם על דעת נפשות (שאם הנגנב יעמוד כנגדו להציל ממנו, הוא יהרוג אותו) - **נדון על שם סופו**, ומותר לנגנב או לכל אדם להורגו ע"פ הכלל 'הבא להורגך השכם להורגו'.

54 מה דין גנב הבא במחתרת, ששבר כלי תוך כדי מעשה הגניבה?

גנב הבא במחתרת מותר להורגו ('אין לו דמים'), ונחשב כאילו נידון למיתה כל עוד הוא במחתרת ועוסק בגניבתו.

לפיכך אם שבר כלי וכיו"ב בעודו במחתרת - פטור מתשלומין ע"פ הכלל 'קם ליה בדרכה מיניה'.

יוצא מן הכלל: אב הבא לגנוב מבנו במחתרת - שודאי לא יבוא להורגו, לפיכך אסור לבן להרוג את אביו, והאב חייב בתשלומין.

55 אלו חוטאים מותר להורגם כדי למנועם ממעשה העבירה, ומדוע? מדוע הופיע דין זה בפרקנו?

אלו שמצילין אותן בנפש:

הרודף אחר תבירו להורגו או לרובעו (משכב זכור) או אחר נערה מאורסה (וכן כל שאר העריות) - מותר לכל אדם להורגו לאחר שהזהירו, כיון שיש קרבן למעשה העבירה (ונאמר בנערה מאורסה 'ואין מושיע לה').

[אבל הרודף אחר בהמה לרובעה או המחלל שבת או עובד ע"ז - על אף שעונשן חמור בסקילה והם מהעבירות החמורות שבתורה, אין מצילין אותן בנפש אלא מתירים בהם ומביאין אותם לב"ד לדונם, כיון שאינם דומים לנערה מאורסה שהיא קרבן למעשה העבירה].

- דין זה הופיע במשנתנו בסמיכות לדין 'גנב הבא במחתרת', שהריגתו הותרה מדין **רודף**.

פרק ט - הנשרפין

משנה

החייבים שריפה - איסורי עריות (2):

- א. הבא על אשה ובתה - בכלל איסור זה 9 נשים:
(1) בתו (הביולוגית, אפי' נולדה לו מאשה שלא היתה נשואה לו - 'אנוסה' או 'מפותה'), (2)+(3) נכדתו מבן או מבת כנ"ל, (4) בת אשתו (הנשואה לו, אפי' אינה בתו הביולוגית אלא בתו החורגת מבעל אחר), (5)+(6) נכדת אשתו מבנה או מבתה כנ"ל, (7) חמותו (אם אשתו הנשואה לו), (8)+(9) אם חמותו ואם חמיו.
ב. בת כהן שזינתה:
חכמים - דוקא נשואה (או בוגרת), אבל נערה מאורסה בסקילה (כבת ישראל).
ר"ש - בין ארוסה ובין נשואה (בין נערה ובין בוגרת). (שריפה חמורה מסקילה)
[ר' ישמעאל (סנהדרין נא) - דוקא (נערה) ארוסה (כר"ש), אבל נשואה (או בוגרת) בחנק (כבת ישראל)].

א

57 מיהם המחוייבים מיתת הַרְגָּה וְסִיפָּה?

הנהרגים (2): א. רוצח במזיד, ב. אנשי עיר הנדחת (רק אלו שהודחו, אם הם רוב העיר).

א

58 אלו דרכים מפרטת המשנה לרוצח במזיד?

מעשים הנחשבים לרוצח:

- א. הכה את רעהו באבן או בברזל.
ב. כבש את חברו (דחק את ראשו) לתוך המים או לתוך האש (כשאני יכול לעלות משם, אבל אם היה יכול לעלות משם ולא עלה ומת - פטור).
ג. הִשִּׁיךְ בִּנְחֹשׁ (שיסה) (גירה) בו כלב או נחש - לכל הדעות פטור, כי הוא רק גרם למותו ולא הרגו בידים):
ר' יהודה - חייב, כי ארס נחש בין שיניו הוא עומד, והרי הוא כתוקע סכין בחברו והרגו.
חכמים - פטור, כי ארס נחש מעצמו הוא מקיא, והוא רק גרם למיתתו.

א

59 היכה את חברו ומת לאחר זמן, מה דין המכה?

היכה את חברו ואמדם אותו שעתיד למות מהמכה, ואח"כ השתפר מצבו, ולבסוף מת:
חכמים - חייב, כי יש לתלות שמת מחמת המכה, שהרי אמדוהו מתחילה למיתה.
ר' נחמיה - פטור, כי יש לתלות שלא מת מחמת המכה, שהרי השתפר מצבו.

ב

60 מה דין רוצח שהרג במזיד, אבל לא בדיוק כמו שהתכוון מתחילה? פרט הדוגמאות השונות שבמשנה:

- ר"ש (הלכה כמותו) - רוצח חברו במזיד אינו חייב מיתה אלא התכוון להרוג דוקא אותו (והיכהו מכה שיש בה כדי להרוג אותו דוקא), שנא' 'וראב לו וקם עליו' - עד שיתכוון לו.
חכמים - נחשב למזיד וחייב מיתה, אפי' אם התכוון להרוג אדם מסוים ובטעות הרג אדם אחר, ובלבד שיתקיימו 2 תנאים:
א. שיתכוון מתחילה להרוג בר-חייבא ויהרוג לבסוף בר-חייבא (למעט: בהמה, גוי, נפל-ולד שנוולד טרם זמנו).
ב. שיתכוון מתחילה להכות מכה שיש בה כדי להרוג ויכה בפועל מכה שיש בה כדי להרוג (למעט מכה שאין בה כדי להרוג כגון על מתניו או מכה קלה לאדם גדול).

א

61 אדם או בהמה שנתחייבו מיתת ב"ד ונתערבו באחרים, כיצד על בית הדין לנהוג?

- אדם שרצח ולא ניתן לזהות אותו בודאות (כגון חץ שיצא מבין שניים והרג) - כולם פטורים מספק.
שור שנתחייב סקילה ונתערב בשוורים אחרים:
חכמים (גמ') - כולם נסקלו, כי בין כה וכה כולם נאסרו בהנאה לבעליהם, אז מוטב לקיים בהם מצות סקילה.
ר' יהודה - אין סוקלין אותם בידים כיון שהרוב פטורים ממיתה, אלא כונסין אותן לכיפה (מקום סגור) והם מתים מאליהם ברעב.
[גמ' - אדם חייב מיתה שעדיין לא נגמר דינו למיתה, שנתערב באחרים שנגמר דינם למיתה:
חכמים - כולם פטורים, מחמת אותו אדם שלא נגמר דינו ולא ניתן לגמור את דינו למיתה שלא בפניו.
ר' יהודה - אי אפשר להוציאם להורג מהסיבה הנ"ל, אבל גם אין לפוטרים כיון שכולם באמת חייבים מיתה, לכן כונסין אותם לכיפה והם מתים מאליהם].
(לפי הפי' הראשון - ר' יהודה מקל מחכמים, לפי הפי' השני - ר' יהודה מחמיר מחכמים).

א

62 חייבי מיתות ב"ד שנתערבו זה בזה ולא ניתן לזהותם, כיצד על בית הדין לנהוג?

- חייבי מיתות ב"ד שנתערבו זה בזה - נידונין במיתה הקלה ביותר שבתערובת.
סדר חומות ד' מיתות ב"ד (מהחמורה לקלה):
חכמים - סקילה (ניתנה למגדף ועובד ע"ז), שריפה, הרג (ניתנה למודחי עיר הנדחת), חנק.
ר"ש - שריפה (ניתנה לבת כהן אפי' לנערה מאורסה), סקילה, חנק (ניתנה למדחי עיר הנדחת), הרג (ניתנה למדחי עיר הנדחת).
[מחלוקות נלוות:
- בת כהן שזינתה בשריפה: חכמים - דוקא נשואה (או בוגרת), אבל נערה מאורסה בסקילה כבת ישראל, ר"ש - בין נשואה ובין ארוסה (בין נערה ובין בוגרת).
- מדיחי עיר הנדחת: חכמים - בסקילה (ז, ו), ר"ש - בחנק].

ד

63 אדם שנתחייב ב' מיתות ב"ד במעשה עבירה אחד או בשני מעשי עבירה, מה דינו?

- נתחייב מיתת ב"ד (אפי' נגמר דינו) ועשה מעשה עבירה נוסף שיש בו מיתת ב"ד חמורה יותר, דנין וממיתין אותו במיתה החמורה.
- אדם שעשה מעשה א' שיש בו יותר מאיסור א' ויכול להתחייב בו משום מיתות ב"ד שונות:
חכמים - נדון בחמורה (קם ליה בדרבה מיניה).
ר' יוסי - אין איסור חל על איסור, אפי' לא איסור חמור על איסור קל, ולכן נחשב שהוא עבר רק על האיסור הראשון שבא לעולם, ונידון לפי העונש של אותו איסור.
[לדוגמא - הבא על חמותו שהיא אשת איש:
- אם קודם היתה חמותו (כגון שהשיאה את בתה לחתנה, לאחר שנתגרשה או נתאלמנה מבעלה) ואח"כ שוב נישאה - נידון בשריפה.
- אם בשעה שנעשית חמותו היתה נשואה, איסור אשת איש קדם, לפיכך - נידון בחנק].

ה

64 באלו מקרים אין לב"ד את הסמכות להוציא להורג, ואעפ"כ הם מצווים לגרום למיתת החוטא?

- א. עבר על מצות ל"ת שיש בה חיוב כרת במזיד, והתרו בו וקילב ל"ט מלקויות פעמיים, וחזר עליה פעם שלישית.
ב. רוצח במזיד (דוקא רוצח ולא שאר חייבי מיתות ב"ד, משום השחתת ישובו של עולם) כשלא ניתן להוציא להורג, כגון שהעדים לא התרו בו כראוי או שיש דבר המונע מלהוציא להורג (כגון 'עדות מיוחדת' - שבי' העדים לא ראו זה את זה בשעת מעשה).
במקרים הנ"ל - הלכה למשה מסיני: ב"ד מכניסים אותו לכיפה (צינוק בגובה אדם) ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ, ולאחר שמעיו מתכווצים מאכילין אותו ש'עורין עד שכריסו מתנפחת ומתבקעת.

ו

65 על אלו עבירות מותר להרוג את החוטא, אף ללא ההעמדה לדין בפני ב"ד?

- א. הוגנו קִסְנָה (כלי שרת מהמקדש), המקלל שם ה' בשם ע"ז, הבועל ארמית (גויה), בפרהסיא לעיני י' מישראל) - הלכה למשה מסיני: קנאין מוגעין בו בשעת מעשה (כפי שמצינו בפנחס שהרג ת זמרי בן סלוא נשיא שמעון).
ב. כהן טמא שעבד במקדש - פרחי (צעירי) כהונה מפציעין את מוחו בגזירי עץ חוץ לעזרה.

זר שעבד במקדש (עבודה האסורה לזר):

ר' עקיבא - חנק.

חכמים - מיתה בידי שמים.

67 מהם שאר חייבי מיתה בידי שמים וחייבי כריתות ואלא מיתת ב"ד? מה ההבדל בין מיתה בידי שמים לכרת?

סנהדרין פג. - דוגמאות נוספות לחייבי מיתה בידי שמים: א. אוכל טבל, ב. כהן טמא שאכל תרומה טהורה, ג. זר שאכל תרומה, ד. כהן טמא, טבול יום, מחוסר כפרה, מחוסר בגדים, לא רחץ ידיים ורגלים, שתוי יין, פרוע ראש - שעבדו במקדש, ועוד.

כריתות ב. - חייבי כריתות שאין בהם מיתת ב"ד:

עריות (7): ה. הבא על - א. אחותו, ב. אחות אביו, ג. אחות אמו, ד. אחות אשתו, ה. אשת אחיו, ו. אשת אחי אביו, ז. נדה.

איסורי מקדש (7): ח. טמא שאכל קדש, ט. טמא שנכנס למקדש, י. יא. שוחט או מעלה קרבן חוץ לעזרה, יב. מפטם כמו שמן המשחה שהיה במקדש, יג. מפטם כמו הקטורת שהיתה במקדש, יד. סך משמן המשחה שהיה במקדש.

מאכלות אסורות (7): טו. חלב, טז. דם, יז. נותר, יח. פיגול, יט. חמץ בפסח, כ. כזא. אוכל או עושה מלאכה ביום הכפורים.

מצוות עשה (2): כב. פסח, כג. מילה.

כרת חמור ממיתה בידי שמים:

רמב"ם, רע"ב: כרת ללא תשובה - יש עליו עוד עונש, מיתה בידי שמים ללא תשובה - מיתתו מכפרת לו לגמרי.

רש"י: כרת - ימיו נכרתים והולך ערירי (גם זרעו נכרת), מיתה בידי שמים - ימיו מתקצרים (פחות מכרת) ואינו הולך ערירי.

ריב"א: כרת - מת בן נ', מיתה בידי שמים - מת בן ס'.

פרק י - חלק

משנה

68 מהו מיקומו של פרק 'חלק' במסכת סנהדרין, ומדוע?

במשנה: פרק 'חלק' מופיע כפרק עשירי, ולאחריו פרק 'אלו הן הנחנקין'.

בגמרא: פרק 'חלק' מופיע בסוף המסכת.

רמב"ם, תוספות יו"ט - כגירסת המשנה, כיון שפרק זה עוסק בדיני עיר הנדחת, כהמשך לפרק ט משנה א.

רש"י, מאירי - כגירסת הגמ', כיון כפרק 'אלו הן הנחנקין' הוא המשך לפרקים ז-ט המונים את כל חייבי ד' מיתות בית דין.

69 מי אינו זוכה לעולם הבא כלל?

אלו שאין להם חלק לעולם הבא:

א. האומר 'אין תחיית המתים מן התורה'.

ב. האומר 'אין תורה מן השמים' (אלא משה רבינו כתב אותה).

ג. אפיקורס (המבזה תלמידי חכמים או את התורה, הכופר בא' מעיקרי האמונה ועוד).

ד. ר"ע - הקורא בספרים החיצונים (ספרי מינים).

ה. ר"ע - הלוחש על המכה ואומר 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך' (מנסה לרפא באמצעות לחשים וכשפים).

ו. אבא שאול - ההוגה את השם באותיותיו.

70 על מי נאמר במשנה שלא היה לו חלק לעולם הבא?

ג' מלכים:

א. ירבעם - חטא והחטיא את ישראל, והוא תחילה לקלקלה.

ב. אחאב - קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם.

ג. מנשה - 'כאשר עשה אחאב מלך ישראל'. [ר' יהודה - יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר 'ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלים למלכותו'].

ד' הדייטות:

א. בלעם. [ממנו ניתן ללמוד, שאף לחסידי אומות העולם יש חלק לעוה"ב].

ב. דואג - סיפר לשון הרע לשאול וגרם למות כהני העיר נוב.

ג. אחיתופל - יעץ לאבשלום רעה נגד דוד אביו.

ד. גחזי - ביזה תלמידי חכמים וחטא והחטיא את הרבים (גמ').

אירועים היסטוריים:

א. דור המבול, שנאמר 'לא ידון רוחי באדם לעולם'.

ב. דור הפלגה, שנאמר 'ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ... ומשם הפיצם ה'...'.

ג. אנשי סדום, שנאמר 'ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד'.

ד. מרגלים, שנאמר 'וימתו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה'...'.

ה. ר"ע - דור המדבר, שנאמר 'במדבר הזה יתמו ושם ימותו'. [ר' אליעזר - עליהם נאמר 'אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח'].

ו. ר"ע - עדת קרח, שנאמר 'ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהלה'. [ר' אליעזר - עליהם נאמר 'ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל'].

ז. אנשי עיר הנדחת (אם לא התודו וחזרו בתשובה קודם הריגתם), שנאמר 'יצאו אנשים בני בליעל'.

[עשרת השבטים (שהגלם סנחריב מלך אשור): ר"ע - אינן עתידין לחזור לארץ ישראל, שנאמר 'וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה'. ר' אליעזר - אף עשרת השבטים עתיד להאיר להן ויחזרו].

71 מהם התנאים לדון עיר כעיר נדחת?

התנאים לעיר נדחת:

א. שיהיו מדיחיה מאותה העיר ומאותו השבט (במקרה שגרים באותה העיר יותר מבני שבט אחד).

ב. שידוחו רוב יושבי העיר. [יושבי העיר - כל מי שגר בעיר ל' יום, כולל שיירה (חמרת או גמלת) שעברה באותה העיר, והתיישבה בה זמנית לפחות ל' יום].

ג. שיהיו המדיחים אנשים, ולא נשים או קטנים.

ד. צריכין ב' עדים והתראה לכל אחד.

ה. שיהיה לה רחוב, שנאמר 'ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחבה וגו' [אין לה רחוב - עושין לה, היה רחוב חוצה לה - כונסין אותו לתוכה].

72 מה ההבדל בין יחיד העובד ע"ז לעיר הנדחת?

יחיד: חומרא - סקילה, קולא - ממונו מותר בהנאה.

עיר הנדחת: קולא - סייף, חומרא - ממונם אבד (נשרף ואסור בהנאה). [הממון שנשרף: כל מה שבתוכה אפי' של מי שלא חטא + ממון החוטאים אפי' שנמצא חוץ לעיר. (ממון הצדיקים חוץ לעיר - מותר).]

73 מה דין ממון עיר הנדחת שיש בו קדושה?

יושרת באש את העיר ואת כל שללה - ולא שלל שמים:

א. ממון הקדש (בדק הבית) - נפדה. (לאחר פדייתו: רמב"ם - נשרף, ראב"ד - לא נשרף).

ב. קרבנות - מתים, שנא' 'זבח רשעים תועבה'.

ג. תרומה (שניתנה כבר לכהן) - תרקב, אבל אינה נשרפת בידיים משום קדושתה.

ד. מעשר שני (פירות או כסף) - יגנו, שהוא אסור בהנאה ויש לחשוש לתקלה שמא יבואו להנות ממנו.

I	74 מה דין עיר הנדחת לאחר שריפתה? והיתה תל עולם לא תבנה עוד': ר' יוסי הגלילי - לא תעשה אפי' גנות ופרדסים. ר"ע - לא תבנה עוד לכמו שהיתה (לישוב בני אדם), אבל מותר לנטוע בה גנות ופרדסים.
I	75 מהו תהליך דין עיר נדחת ורמב"ם? למה השוותה התורה את העושים דין בעיר הנדחת? רמב"ם (עבודה זרה ד,ו): והיאך דין עיר הנדחת: בזמן שתהא ראויה לעשות עיר הנדחת, בית דין הגדול שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו בראיה ברורה שהודחה כל העיר או רובה וחזרו לעבודה זרה. אחר כך שולחים להם שני תלמידי חכמים להזהיר אותן ולהחזירן. אם חזרו ועשו תשובה מוטב, ואם עמדו באגלתן בית דין מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא, והן צרינן עליהן ועורכין עמהם מלחמה עד שתבקע העיר. כשתבקע, מיד מרבין להם בתי דינים ודנים אותן. כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד עבודה זרה אחר שהתרו אותו, מפרשין אותו. אם נמצאו כל העובדים מיעוטה, סוקלין אותן ושאר העיר ניצל. נמצאו רובה, מעלין אותן לבית דין הגדול וגומרין שם דינם והורגין כל אלו שעבדו בסייף, ומכין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב טף ונשים אם הודחה כולה, ואם נמצאו העובדים רובה מכים את כל הטף והנשים של העובדים לפי חרב. ובין שהודחה כולה בין שהודחו רובה, סוקלין את מדיחיה. ומקבצין כל שללה אל תוך רחובה, אין לה רחוב עושין לה רחוב. היה רחובה חוצה לה, בונין חומה חוץ ממנו עד שיכנס לתוכה, שנאמר 'אל תוך רחובה'. והורגין כל נפש חיה אשר בה, ושורפין את כל שללה עם המדינה באש. ושרפתה מצות עשה, שנאמר 'ושרפת באש את כל העיר ואת כל שללה'. ר' שמעון - אמר הקב"ה, אם אתם עושין דין בעיר הנדחת, מעלה אני עליכם <u>כאילו אתם מעלין עולה כליל לפני</u> , שנא' 'ושרפת באש את כל העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך'.

פרק יא - אלו הן התנאים

א	76 מיהם המחוייבים מיתת חנק? החייבים חנק (6): א. מכה אביו או אמו. ב. גונב אדם מישראל ומכרו. ג. זקן ממרא. ד. נביא שקר. ה. המתנבא בשם ע"ז. ו. הבא על אשת איש.
א	77 מהם התנאים לחיוב המכה אביו ואמו במיתת חנק? במה שונה דינו ממקלל אביו ואמו? מכה אביו ואמו חייב (חנק) בתנאים הבאים: א. הכה אותם מכה שיש בה חבורה (פצע). ב. הכה אותם בחייהם, (לעומת מקלל שחייב (סקילה) אף לאחר מותם).
א	78 מהם התנאים לחיוב מיתה לגונב נפש מישראל? באלו מקרים נחלקו התנאים? התנאים לחיוב גונב נפש מישראל ומכרו: א. שיכניסנו לרשותו קודם שימכרנו, שנא' 'ונמצא בידו'. ב. שישתמש בו, שנא' 'והתעמר בו' (ר' יהודה - בשווי שווה פרוטה, ת"ק - אפי' בפחות משווה פרוטה). גנב את בנו: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה - חייב, חכמים - פטור, שנא' 'ונמצא בידו' פרט לבנו שמצוי כבר בידו. גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין: ר' יהודה - חייב, חכמים - פטור שנא' 'כי ימצא... גונב... מאחיו מבני ישראל...'
ב-ג	79 מיהו זקן ממרא, ובאילו תנאים הוא מתחייב בחנק? חכם החולק על דעת חבריו בבית הדין שבעירם, עולים הוא והם לסנהדרין קטנה שישבה על פתח הר הבית לשאול אותם. אם אין בידם תשובה, או שהם משיבים שלא כדעתו והוא ממאן לקבל את דעתם, שואלים לסנהדרין קטנה היושבת על פתח העזרה. אם אין בידם תשובה, או שהוא ממאן לקבל את הכרעתם, עולים לבית דין הגדול (סנהדרין גדולה) היושב בלשכת הגזית (שהיתה בנויה חלקה בעזרה עצמה), ואם גם את הכרעתם הוא ממאן לקבל, הרי שהוא זקן ממרא. התנאים לחיוב זקן ממרא מיתה: א. אותו זקן צריך להיות חכם מומחה שנשמך להוראה. ב. ששאלתו תגיע עד לבית דין הגדול וימרא את פיהם, כנ"ל. ג. לא די שילמד לאחרים שלא כהכרעת בית דין הגדול, אלא צריך שיורה הלכה למעשה בניגוד לדעתם (אפי' לא עשו אחרים כהוראתו), (רמב"ם - או אפי' לא הורה אלא עשה בעצמו כשיטתו). ד. שיורה בניגוד להוראת בית הדין הגדול, בדבר שיש לו השלכה לאיסור שזדונו כרת ושגגתו חטאת או בתפילין. ה. שיורה שלא כדין בדבר הנלמד בתורה שבע"פ (דברי סופרים) אבל לא בדבר הכתוב במפורש בתורה (תורה שבכתב).
ד	80 כיצד דנים זקן ממרא למיתה? במה נתייחד דין זקן ממרא משאר חייבי מיתות בית דין? לאחר שנגמר דינו של זקן ממרא למיתה בבית דין שבעירו ע"פ עדים שהורה למעשה בניגוד להכרעת בית דין הגדול (רמב"ם - או שעשה כהוראת עצמו), מעלין אותו דוקא לבית דין הגדול שבירושלים וממיתין אותו שם. יחודיות דין זקן ממרא: א. אין צריך התראה (רמב"ם). ב. ר"ע - אוסרים אותו עד הרגל וממיתין אותו דוקא ברגל, שנא' 'וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד'. ר' יהודה - אין מענין את דינו כשם שאין דוחין מיתתו של אף אחד מחייבי מיתות ב"ד, אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין לכל מקום 'איש פלוני נתחייב מיתה בב"ד על שהמרה את פי ב"ד הגדול שבירושלים'. ג. צריך הכרזה ילמען ישמעו ויראו (רמב"ם - וכן צריכים הכרזה: עדים זוממים, מסית ובן סורר ומורה).
ה-ו	81 אלו נביאים חייבים עונש מיתה? פרט! מיתת בית דין (חנק): א. המתנבא מה שלא שמע (נבואת שקר). ב. המתנבא מה שלא נאמר לו (אלא שמע חברו). ג. המתנבא בשם ע"ז שאמרה לו כך וכך (אפי' כיוון כהלכה: כגון שצויה לעשות מצוה או לטמא את הטמא או לטהר את הטהור וכדו'). מיתה בידי שמים: א. הכובש את נבואתו (שנמנע מלנבא נבואה שנמסרה לו, כיונה בן אמית). ב. המוותר על דברי נביא (מסרב לשמוע בקולו, כאותו תלמיד מבני הנביאים שהכהו אריה - מלכים א כ). ג. נביא העובר על דברי נביאות של עצמו (כעידו הנביא שהמיתו אריה - מלכים א יג).
I	82 מה דין האיש והאשה באיסורי עריות? מהו היוצא מן הכלל הנ"ל? כלל (קידושין לה. ועוד): השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה. לפיכך, איש הבא על אחת מאיסורי עריות ושניהם מזידים, שניהם חייבים אותה מיתה כמפורט בפרקים ז-ט באיסורי עריות השונים.

יוצא מן הכלל: הבא על אשת איש בת כהן, אע"פ שהיא בשריפה הוא בחנק, שנא' 'את אביה היא מחללת באש תשרף', ודרשו חכמים שדוקא היא בשריפה אבל הוא במיתה הרגילה של הבא על אשת איש - בחנק.
וכן עדים שהעידו על איש שבא על אשת איש בת כהן והוזמו, נידונים בחנק ולא בשריפה, כמיתה שרצו לחייב אותו ולא אותה, שנא' 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו', ודרשו 'לאחיו' - ולא לאחותו, למעט מקרה מיוחד זה שבו מיתת האיש שונה ממיתת האשה.